

**LEAN ON ME:
The Mitzvah of Heseibah**

SOURCE MATERIALS
Pesach 5768
Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsonline.org

PESACHIM ① פסחים (10:1)

Mishnah On the eve of Pesachs^[1] close to the time of Minchah,^[2] לא יאכל אדם עד אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שתהיה ששקט - a person may not eat^[3] until it becomes dark.^[4] ולא יפתו לו מארבע כוסות - And even the poorest man in Israel may not eat until he reclines.^[5] ושישבו יין - And they^[6] must not give him less than four cups of wine;^[7]

R' ELIEZER (H'A LEVI) ② (1140 - 1225) (ר' אליעזר (האליעזר) (1140 - 1225))

ונכנס לבית הכנסת ומתפלל מנחה ומעריב, ואין מקדשין בבית הכנסת כי אין לך עני שאין לו יין לארבע כוסות, וכדתנן אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יסתחו לו >מארבע כוסות של יין<⁸, שאם אין לו על הקהל לכת לו: וחזור לכתו, ויושב בהסבה. ובזמן⁹ הזה שאין רגילות בארצנו >להסב<⁸ שאין רגילות בני הורין להסב ישב כדרכו: ואין צריך ליטול⁸ משום סחם ידים עסקניות⁹, כיון שאחרי הקידוש יטול, וכדאמרינן¹⁰ הנוטל ידיו בטיבול >ראשון צריך שיטול ידיו בטיבול< שני.

TOSAFOS ② (10:1)

ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. דסקלא דעמך דהסביב עני לא חשיבא הסיבה דאין לו על מה להסב ואין זה דרך חירות ויש מפרשים לדלגלעל קחי עד שמתוך ואפילו עני שבישראל פירוש אפי' עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שמתוך.

TOSAFOS ⑤ (10:1)

בולתו נמי צריכי הסיבה. וכל ד' כוסות לריכס הסיבה בשעת שמיא ו"ע אם שכח ולא היסב אם יחזור וישמה וכן אם נכנס שלישי לא היסב אם יכול לחזור ולשמות בהסיבה אף על גב דבין שלישי לרביעי לא ישמה:

MIDRASH ④ (10:1)

דָּבָר אַחֵר וַיִּסֵּב . אֱלֹהִים אֶת הָעָם מִפְּאֵן אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ (פסחים צט): אֲפֹלוּ עָנִי שְׂבִישְׂרָאֵל לֹא יֵאָכֵל עַד שְׂיִסֵּב שְׂכָף עֲשֵׂה לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנֵאֲמַר וַיִּסֵּב אֱלֹהִים.

R' ASHER ⑦ (10:1)

כ (דף קח ע"א) **ואפילו** עני שבישראל לא יאכל עד שיסב דחומר מלה לריכס הסיבה מרוב ח"ו הסיבה יין החומר משמיה דרב נחמן לרין הסיבה וחומר משמיה דר"ג לא לרין הסיבה ולא פליגי הא בהרי כבי קמאי הא בהרי כבי בהראי חמרי לה להאי גיבא וחמרי לה להאי גיבא [חמרי לה להאי גיבא] חרי כבי בהראי בעי הסיבה דהויא ליה חירות חרי כבי קמאי לא בעי הסיבה דלכתו לא הויה חירות דלכתו עבדים היינו קאמרין וחמרי לה להאי גיבא חרי כבי קמאי כבי הסיבה דהויה חירות דהויה חירות חרי כבי בהראי לא בעי הסיבה דמאי דהויה חירות דהויה חירות דהויה חירות חרי כבי הסיבה ומלה בעי הסיבה בכזית ראשון וכזית של הפיקומן ואם אכל בלא הסיבה לא יאכל כדאמר ריב"ז השמש שחבל כזית מנה נהאוי מוסב ילא משמע מוסב אין [ק] לא מוסב לא וחס חלל בלא הסיבה יחזור ויחגב בהסיבה וכן בכוס ראשון ובעי אם לא שחה בהסיבה יחזור וישתה בהסיבה חבל בכוס שניש' או רביעי אם [ר] ישנה יותר נראה כמסוק על הטובה ומיהו איבא למימר כיון ששחה שלא כתיקוט הוברר הדבר שלא ממנין הטבות היה ומה ששחה עתה הוא כוס של חובה [ש] ואם שחה כוס רביעי בלא הסיבה לרין לבקר בורא פרי הגן על כוס ששחה אחר כך שיהיה בהסיבה שהרי כששחה כוס רביעי בלא הסיבה ולא מברר להסיב הכוס דעמו לשתה יותר

RAMBAM ⑥ (10:1)

ו בכל דור ודור חייב אדם להקאות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר: "ואותנו הוציא משם וגו'". ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה: "ונזכרת פי עבד ה' ית", כלומר - כאלו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחרות ונפדת. ו לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות והוא מסב דרך חרות.

וכל אחד ואחד - בין אנשים, בין נשים - חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין לו מהם.

6. In each and every generation, a person must present himself as if he, himself, has now left the slavery of Egypt, as [Deuteronomy 6:23] states: "He took us out from there." Regarding this manner, God commanded in the Torah: "Remember that you were a slave [Deuteronomy 5:15]" - i.e., as if you, yourself, were a slave and went out to freedom and were redeemed.

7. Therefore, when a person feasts on this night, he must eat and drink while he is reclining in the manner of free men. Each and every one, both men and women, must drink four cups of wine on this night. [This number] should not be reduced.

SHULCHAN ARUCH (28) אורח חיים

המדרש יקום, מפני (ג) שמצוה למהר ולאכל בשביל התינוקות שלא יישנו, (ד) יאכל לא יאמר קדוש (ה) עד שתחשף: ב' יסדר שלחנו זפה (ו) בכלים (ז) נאים כחו, ה' יזכין מקום מושבו (ז) ישיב בהסבה דרך חרות: הגה ואפלו עני שאין לו כרים (ח) ישב על (ג) הספסל (מרדכי ריש פרק ע"פ): ג יבשהוא מסב (ט) לא יטה על גבו ולא על פניו (י) ולא על ימינו, אלא על שמאלו. (יא) * (ואין חלוק בין אשר לאתר) (טור בשם רש"י ותי"ח סימן קלו): ד' יאשה (יב) אינה צריכה (ד) [7] הסבה אלא-אם-כן היא חשובה: הגה וכל הנשים שלנו מקרי חשובות (מרדכי ריש פ' ע"פ ורבינו ירוחם), אף לא נהגו להסב פי סמכו על דברי ראב"ה דכתב (יג) דבזמן הזה אין [צריך] (כ) להסב (ד"ע): ה' חבן אצל אביו (יד) צריך

(ה) [ה] הסבה טאפלו הוא רבו מבקק. לתלמיד לפני רבו (טו) אינו צריך הסבה יאפלו אינו רבו מבקק, (טז) אלא-אם-כן (יז) יתן לו רבו (יח) רשות. לתלמיד-תכם מפלג בדורו, אף-על-פי שלא למד ממנו פלוג, חשוב כרבו ואינו צריך הסבה. (נדקא קשאוקלין על שלחן אחר, אבל אם אוכל (יח) על שלחן בפני עצמו צריך להסב): ו' מהשמש (יט) צריך הסבה: ז' יכל מי שצריך הסבה, אם אכל או שתה בלא הסבה * לא יצא וצריך לחזור לאכל ולשתות בהסבה: הגה ויש אומרים דבזמן הזה דאין דרך להסב, כדאי הוא ראב"ה לסמך עליו שפדיעבד יצא בלא הסבה (אגודה פרק ערבי פסחים). (כ) *ונראה לי, אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסבה * אין לחזור ולשתות בהסבה, ויש בה חשש שנגא (י) כמוסיף על הכוסות, אבל בשני כוסות ראשונות יחזור וישתה (כא) בלא כרחה (מנהגים), (כב) וכן באכילת (ח) מצה. ולכתחלה יסב (כג) כל (ט) הסעודה (מהרי"ב):

MISHNA BERURA (9) הלכה כדורה

(ז) ישיב בהסבה. רוצה לומר, ראשו מטה לצד שמאל (ו) על המטה או על הספסל וכרים תחת ראשו, אצל השלחן: (ח) יסב (ט) על הספסל. פן צריך לומר. ולצד שמאלו. ואם אין לו ספסל והוא יושב על הקרקע (וכמו בארצות המזרח), גם-כן צריך להסב על צד שמאל נפמ"ג]. עוד כתבו הפוסקים, דאם סומך עצמו (ט) על ברפי חברו, גם זה מקרי הסבה על-פי הדקדק, אבל לא על ברפי עצמו, דמחזי כדואג: ג' (ט) לא יטה וכיו'. דזה לא מקרי דרך חרות: (י) ולא על ימינו. דלא שמה הסבה, בין שצריך (י) לאכל בימינו. ועוד טעם אחר יש, דשמא יקדים קנה לושט, דושט הוא בצד ימין, וקשהוא מטה ראשו כלפי ימין נפתח הכובע שעל-פי הקנה מאליו ויפנס שם המאכל ויבוא לידי סכנה: (יא) ואין חלוק וכיו'. רוצה לומר, דגם אשר צריך להסב על שמאל כל אדם, ואף-על-גב דהוא אוכל תמיד בשמאלו, ואם-כן לטעם ראשון הנה צריך להסב על ימינו, מפל מקום אין לחלק, מפני טעם שני שמא יקדים קנה לושט, (יב) והאי טעמא צדיקא לן משום דהוי ספנתא. ותמריא ספנתא מאסורא, (יג) ויאכל אותו הפעם בימין כל אדם. וידיעבד (יג) אם הסב על צד ימין יצא, דימין שלו הרי הוא כשמאל כל אדם: ד' (יב) אינה צריכה הסבה. דסתם אשה אין דרחה להסב בשום פעם: (יג) דבזמן הזה אין [צריך] להסב. טעמו, בין דאין רגילות בארצנו בשאר ימות השנה להסב אלא יושב בדרך. אבל תוף י"ב חדש על אביו ואמו או תוף שלשים על שאר קרובים, בין שלא נהג שבועה לפני הרגל, אף שהוא תיב (יד) בהסבה, מפל מקום הנכון (טו) שלא יסב על מטה כבודה וכלולה, אלא יסב בשני קצת, דהנינו על מטה וכר אחר תחת מראשותיו או על ברפי חברו. וקייט"ל (טו) נהגו שלא ללבש, (יז) ומפל מקום הלובש אין מוחין בידו: ה' (יד) צריך הסבה אפלו וכיו'. דאף דהבן תיב בכבודו ובמוראו, וכל-שכן אם הוא רבו, מפל מקום צריך

R' SOLOVEITZKAL (11) ח' ה' ג' ר' ז'

י"ד) הלילה הזה כולנו מסובין - הסיבה פירושה היא שצד שמאלו של האדם צריך להשען על המטה או כל דבר אחר, אך אם מטה את גופו לצד שמאל ואין גופו נשען על שום דבר אינה הסיבה כלל. ועיין בגמרא (פסחים דף ק"ח) דהאמוראים לא היו מסיבים על מטות אלא כל אחד היו מסיב על ירך חברו, אבל לא הטו את עצמם לצד שמאל בלי להשען כלל. והיינו טעמא דבאופן זה אינה הסיבה כלל דהסיבה פירושה דצריך להשען על משהו. ולפי זה נראה דבזמן הזה שיש לנו כסאות אם רק הטו את גופו לצד שמאל ולא נשען על שום דבר, אין זה הסיבה כלל ולא יצא ידי חובתו, וצריך לדקדק בזה הרבה. והעצה היעוצה לזה הוא לטובב את גב הכסא לצד שמאלו ואז יכול להשען על גב הכסא. וכן נהג רבינו זצ"ל.

ARUCH HA' SHULCHAN (10) אורח חיים

ג' ויסדר שלחנו בכלים נאים כפי מהו דאע"ג דכל ימות השנה טוב למעט בכלים נאים ובר דחורבן ס"מ בליל פסח עושין כל סימני חירות ואף אם יש לו כלי כסף במשכנות אם אין הבעלים מקפידין ראוי להעמידן על השלחן בליל פסח וזהו הטעם שהצריכו חז"ל הסיבה מפני שכך היה בימיהם שכני חורין היו אוכלין דרך הסיבה על כרים וכסתות דרך גדלות ולכן יכין מושבו מבעוד יום ומקום המושב שיהיה בהסיבה דרך חירות ודע שהמור כתב בשם ראב"ה דבוסת"ו במדינתנו שאין רגילין לאכול בהסיבה איצ להסב ע"ש אבל כל רבותינו לא ס"ל כן ואורבא נלע"ד דבין שמצוה לעשות שינויים בליל זה כמ"ש הרמב"ם בפ"ו שצריך לעשות שינויים בליל זה כרי שיראו הבנים וישאלו א"כ אין לך שינוי טוב מהסיבה שאין אנו רגילים בזה ועכשיו עושין אותו וראיה לזה שהרי במשנה (קט"ו). בשאלת מה נשתנה לא הוזכרה שאלת ההסיבה ובנוסחא שלנו ישנה והמעם דבזמן המשנה לא היתה שינוי ולא היה לכן מה לשאול על זה אבל עכשיו שואל על השינוי ולכן העיקר כדברי רוב הפוסקים שחייב יש בהסיבה: